

Пол Вирилио

ИНФОРМАТИЧКА
БОМБА

СВЕТОВИ

II

Тоталитаризација или глобализација? Како не поставити себи питање о томе шта значи данас толико често понављан и употребљаван израз МОНДИЈАЛИЗАЦИЈА? Да ли се ради о речи намењеној да обнови реч ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАМ, који је био сувише обележен комунизмом, или пак, како се данас често тврди, о упућивању на капитализам са јединственим тржиштем?

И у једном као и у другом случају, далеко смо од истине. После „краја Историје” који је пре неколико година прерано најавио Франсис Фукојама,² оно што се овде показује је привлачност „краја простора” једне мале планете која лебди у електронском етеру наших савремених средстава за телекомуникацију.

Наиме, не заборавимо, *крај је ѓраница* (Аристотел) и савршено испуњење, коначни закључак.

Време ограниченог света се завршава, и са одсуством астронома или геофизичара нећемо ништа разумети у тој изненадној „мондијализацији Историје” уколико се не вратимо физици и реалности тренутка.

² *Крај историје*, Фламарион, 1992.

Тврдити, као што је данас случај, да израз **МОН-ДИЈАЛИЗАМ** објашњава успех слободног предузетништва над тоталитарним колективизмом, значи не разумети садашњи тренутак нестанка временских разлика и непрестани *feed-back*, судар индустријских или постиндустријских активности.

Како представити информациону мутацију ако останемо при идеолошком приступу, док би у ствари хитно требало поново покренути геостратешки приступ како бисмо открили сву ширину тог феномена? И то, да бисмо се вратили *Земљи*, не у значењу старог плодног тла, већ у значењу једине небеске звезде на којој живимо... Вратити се свету, његовим *димензијама* и њиховом скорашњем нестанку у убрзању, не Историје (која је управо, са локалним временом, изгубила своју конкретну базу), него убрзању саме реалности, са новим значењем светског времена чија тренутност коначно брише реалност временских разлика, оних географских међупростора који су још јуче организовали политику нација и њихових коалиција, и чији је „хладни рат” имао велики значај у доба политике блокова Исток-Запад.

„Физика” и „метафизика” су, још од старог Аристотела, два овештала и веома позната филозофска израза, али шта рећи о *геофизичи* и *метагеофизичи*? Сумња постоји у значењу ове последње речи, док реалност чињеница не престаје да показује губитак географског темеља континента, у корист *шелеконтинента* светске комуникације која је постала квазитренутна...

После екстремног политичког утицаја геофизике земљине кугле везане за историју друштва која су

била мање раздвојена националним границама него роковима испоруке и удаљеностима у комуникацији, недавно се јавио трансполитички утицај оне врсте *метафизике* која нам приказује кибернетичку ИНТЕР-АКТИВНОСТ савременог света крајем века.

Пошто свако присуство није присуство на даљину, ТЕЛЕПРИСУСТВО ере мондијализације размене могло би да се уведе само на огромној удаљености. Удаљености која сеже до антипода на земљиној кугли, са једне на другу страну постојеће реалности, али метагеофизичке реалности која строго уређује телеконтиненте *виртуелне реалности*, која присваја главне садржаје економских активности нација и, према томе, дезинтегрише културе које су прецизно смештене у простору физике глобуса.

Уместо „крају Историје”, присуствујемо дакле крају географије. Тамо где су се древне временске разлике, одговарајуће удаљености између различитих народа, стварале све до револуције у транспорту током прошлог века, у доба револуције у везама које је у току, непрестани *feed-back* људских активности ствара невидљиву претњу несрећним исходом такве опште интерактивности, чији би симптом могао да буде берзански крах.

Једна посебно важна анегдота илустроваће ове речи: недавно, или боље рећи, почетком деведесетих година, Пентагон процењује да *геоспратегија изврће Земљину куљу као рукавицу!*

У ствари, за америчке војне стручњаке, ГЛОБАЛНО је *унутрашњост* ограниченог света, чији сам крај поставља многобројне логистичке проблеме. А ЛО-

КАЛНО је спољашњосћ, периферија, да не кажемо велико предграђе света!

Према томе, за генералштаб Сједињених Држава, семенке се више не налазе у унутрашњости јабуке, нити кришке у средини поморанце: *кора је изврнућа*. Спољашност, то више није само кора, површина земље, то је све што је *унућра*, прецизно локализовано, овде или тамо.

Ето те велике ГЛОБАЛНЕ мутације, оне која окреће локалитет према спољном свету – и то сваки локалитет – и која више не прогања, као јуче, људе и читаве популације, већ *месћо њиховој живоћи и економској ојсћанка*. Глобална делокализација која одузима природи њен идентитет, и то не само „национални” него и „социјални”, доводећи у питање не толико националну државу колико град, геополитику нација.

„По први пут, изјавио је председник Клинтон, нема више разлике између унутрашње и спољне политике”. Заиста, нема више разликовања између „спољашњости” и „унутрашњости”, изузев тополошког преокрета који су раније извршили Пентагон и влада!

У ствари, та историјска реченица америчког председника уводи МЕТАПОЛИТИЧКУ димензију власти која је постала глобална, и оверава долазак унутрашње политике која би била третирана као донедавно спољна политика.

Реалан град, локално смештен, који је дуговао своје име политици нација, уступа место *виртуелном граду*, том детериторијализованом МЕТАГРАДУ који би тако постао седиште *мејрополићике* чије тотал-

литарно, или боље рећи глобално обележје, неће никоме умаћи.

Без сумње смо заборавили да поред богатства и његове акумулације постоји и брзина и њена концентрација, без којих се једноставно не би ни догодиле централизације власти које су се смењивале током историје: феудална и монархова власт, или власт националне државе, за које би убрзање транспорта и веза олакшало владавину над раштрканим популацијама.

Данас се, са новом политиком мондијализације размене, град враћа у први план. Као виши историјски облик човечанства, метропола концентрише виталност нација Земљине кугле.

Али тај ЛОКАЛНИ ГРАД је данас само једна ЧЕТВРТ, округ међу другим окрузима невидљивог СВЕТ-СКОГ МЕТАГРАДА чији је *ценитар свугде а кружница нигде* (Паскал).

Виртуелни хиперцентар, чији су реални градови само периферија, тај феномен посебно истиче још, са напуштањем сеоског простора, крај градова средње величине, неспособних да се дуго опиру привлачности метропола које располажу свим могућим телекомуникационим опремама као и веома брзим копненим и ваздушним везама. *Мејрополијски* феномен катастрофалне људске хиперконцентрације, која је поступно укидала прешност праве *геополијске* популација, некада складно распоређених по свим њиховим територијама.

Да бисмо илустровали недавне последице кућних телекомуникација по градску политику, ево једне анегдоте: откако су се изненада појавили мобилни те-

лефони, полиција подручја Лос Анђелеса нашла се пред новим типом тешкоће. Док су се до сада разни трговци дроге налазили у неким четвртима које су бригаде за антинаркотичку борбу могле лако да контролишу, те исте бригаде су одједном лишене могућности да прате дилере и наркомане, који сада располажу мобилним телефонским везама како би се нашли овде или тамо, негде, било где...

Један исти технички феномен истовремено олакшава *конценџирацију* у метрополи и *дисџерзију* већих опасности; могло се на то мислити да би се унапредила, сутра или свакако ускоро, кибернетичка контрола која би била прилагођена кућним мрежама... одакле долази Интернет, војна мрежа која је недавно постала *цивилна*...

Што се више укидају временске разлике то се више шири слика простора: „*Рекло би се да се десила ексџлозија на целој џланети. Најмањи куџак је извучен из сенке ошџром свеџлошћу*”, писао је Ернст Јингер, поводом тог просветљења које обасјава реалност света.

Долазак *живоџ* (*live*), „директног” преноса, који је изазван увођењем крајње брзине, претвара стару „телевизију” у **ВЕЛИКУ ПЛАНЕТАРНУ ОПТИКУ**.

Са Си-Ен-Еном и њеним разним преображајима, кућна телевизија уступа место **ТЕЛЕНАДЗОРУ**.

Безбедносни феномен медијске контроле живота нација, то изненадно **ФОКУСИРАЊЕ** најављује зору нарочитог дана који сасвим измиче наизменичности дан-ноћ која је до сада уређивала историју.

Са тим ЛАЖНИМ ДАНОМ, створеним илуминацијом телекомуникација, рађа се вештачко сунце, помоћна светлост које најављује ново време: СВЕТСКО ВРЕМЕ где би истовременост радњи требало ускоро да превагне над њиховом узастопношћу.

ВИЗУЕЛНИ КОНТИНУИТЕТ (аудиовизуелни) прогресивно замењује губитак важности ТЕРИТОРИЈАЛНОГ ДОДИРИВАЊА НАЦИЈА; политичке границе ће се саме померити из реалног простора геополитике у реално време хронополитике преноса слике и звука. Два комплементарна аспекта МОНДИЈАЛИЗАЦИЈЕ на које данас треба рачунати: с једне стране, крајње смањење даљина које произилази из ВРЕМЕНСКЕ КОМПРЕСИЈЕ транспорта као везе; с друге стране, уопштавање на путу ТЕЛЕНАДЗОРА. Нова визија једног стално „телеприсутног” света, 24 сата дневно и 7 дана седмично, захваљујући умећу „трансхоризонталне оптике” која омогућава да видимо оно што је некада било изван видокруга.

„Судбина сваке слике је увеличавање”, изјавио је Гастон Башлар. Таква судбина слика, то је наука, технонаука оптике која је преузима.

Јуче, са телескопом и микроскопом. Сутра, са таквим кућним теленазором који ће надмашити чисто војне димензије тог феномена.

Наиме, исцрпљивање политичког значаја простора које је настало из непримећеног убрзаног загађивања ПРИРОДНЕ ВЕЛИЧИНЕ Земљине кугле, захтева изум једне ВЕЛИКЕ ОПТИКЕ ЗАМЕНЕ.

Активна оптичка (таласаста) која је управо сасвим обновила употребу пасивне (геометријске) оптичке из

доба Галилејевог астрономског дурбина. А као да је губитак хоризонталне линије географске перспективе императивно захтевао примену ХОРИЗОНТА ЗАМЕНЕ: „вештачког хоризонта” екрана или монитора, који би био у стању да непрекидно објављује нову превагу медијске перспективе над перспективом простора.

РЕЉЕФ „телеприсутног” догађаја који би тако преузео три димензије запремине предмета или места, присутних овде...

Тако боље разумемо изненадно умножавање „великих осветљивача”, метеоролошких или војних осматрачких сателита. Коришћење орбите пуне сателита за везе, уопштавање видеоназора метропола, или још, недавни развој живој преноса приватног живота (*live cams*) на мрежи Интернета...

Све то доприноси, као што смо видели, инверзији уобичајених поимања унутрашњости и спољашњости.

Коначно, та свеобухватна ВИЗУАЛИЗАЦИЈА је важан аспект онога што данас називамо: ВИРТУАЛИЗАЦИЈА.

Фамозна „виртуелна реалност” није толико навигација у КИБЕРПРОСТОРУ мрежа, већ је најпре ПРОШИРЕЊЕ ОПТИЧКОГ ОБИМА изгледа реалног света.

Проширење које покушава да надокнади смањење удаљености на Земљи, до које доводи временско згушњавање тренутних телекомуникација. У свету у коме обавезно телеприсуство преплављује непосредно присуство једних и других (на послу, у трговини...), телевизија више не може да буде оно што је била пре по-

ла века: простор за забаву или културно уздизање; она мора најпре да СТВОРИ светско време размена, виртуелну визију која истискује визију реалног света који нас окружује.

ВЕЛИКА ТРАНСХОРИЗОНТАЛНА ОПТИКА је дакле место сваке виртуализације (стратешке, економске, политичке...). Без ње, развој ГЛОБАЛИТАРИЗМА, који се спрема да обнови ТОТАЛИТАРИЗМЕ из прошлости, био би неефикасан.

Да би се повезали, оптички обим и мондијализација која се најављује, потребно је не само укључити се у кибернетичке мреже, него нарочито преполовити реалност света.

Попут *сџереоскопије* и *сџереофоније* које разликују леву страну од десне, дубоки тон од високог, како би олакшале перцепцију аудиовизуелног рељефа, по сваку цену данас треба укинути прву реалност стварањем једне *сџереореалности*, састављене, с једне стране, од *актуелне реалности* непосредних спољашности и, с друге стране, од *виртуелне реалности* медијских трансспољашности.

Само када тај нови „учинак реалности” буде популаризован и банализован, моћи ће заиста да се говори о МОНДИЈАЛИЗАЦИЈИ.

Успети, најзад, да „се изнесе на видело” један превише осветљен свет, свет без мртвих углова, без „зона у сенци” – по угледу на микровидео који замењује истовремено задња светла и ретровизоре аутомобила – то је свакако циљ технике СИНТЕТИЧКЕ ВИЗИЈЕ.

Пошто свака слика вреди више од љовора, намера мултимедија је да нашу стару телевизију претворе у

неку врсту КУЋНОГ ТЕЛЕСКОПА да би се видео, предвидео долазећи свет, по угледу на оно што се већ ради у случају метеорологије.

Учинити од екрана компјутера последњи прозор, али прозор који би омогућавао не толико добијање података колико опажање хоризонта мондијализације, простора њене убрзане виртуализације...

Узмимо сада један практичан пример који је доста омаловажаван: пример *камера уживо* (*live cameras*), тих видео-хватача који су постављени помало свуда по свету и који су доступни једино на Интернету.

Привидно анегдотски и безначајан, феномен се међутим шири у све већем броју земаља: од залива Сан Франциска до Зиде плача у Јерусалиму, пролазећи кроз канцеларије или станове егзибициониста, камера омогућује да се открије у РЕАЛНОМ ВРЕМЕНУ оно што се дешава на другом крају Земљине кугле, и то у истом тренутку.

Овде компјутер више није само машина за давање информација, већ и аутоматска *машина визије*, која делује у простору потпуно виртуализоване географске реалности.

Неке присталице Интернета више не оклевају да живе *уживо*. Затворени у струјним колима МРЕЖЕ (WEB), они нуде своју интимност свима.

Слике УНИВЕРЗАЛНОГ ВОАЈЕРИЗМА, то заједничко самопосматрање је позвано да се прошири брзином јединственог тржишта универзалног публициитета који се најављује.

Једноставна *реклама* неког производа у XIX веку, индустријски публицитет који буди жеље у XX столе-

ћу спрема се да у XXI постане чиста комуникација, захтевајући развој огласног простора са димензијама хоризонта видљивости Земљине кугле.

Не задовољавајући се никако класичним плакатирањем нити прекидима телевизуелних или радиофонијских програма, глобални публицитет захтева још да наметне своју „околину” мноштву гледалаца који су постали, у међувремену, телеучесници и телекупци.

На Интернету, неки од туриста заборављених градова славе заслуге свога краја. Алпски хотели показују лепоту њихових панорама, уметници ЛЕНДАРТИСТИ (LAND ART) спремају се да опреме своја дела вишеструким камерама мреже. Може се такође заменити путовање, обићи Америку, посетити Хонг Конг па чак и антарктичку станицу у поларној ноћи...

Упркос свом слабом оптичком квалитету, „директан пренос” је постао инструмент промоције који усмерава поглед сваког појединца према повлашћеним видиковцима.

НИШТА НЕ ДОЛАЗИ, СВЕ СЕ ДОГАЂА. Електронска оптика постаје „покретач истраживања” једног данас мондијализованог предвиђања.

Ако се, некада, са „дурбином”, радило само о посматрању преко линије хоризонта онога што би се изненада појавило, сада се ради о опажању онога што се догађа на антиподима, на скривеној страни планете. Дакле, без присуства „вештачког хоризонта” мултимедија, нема пловидбе у електронском етру мондијализације.

ЧЛАН ФАНТОМ, Земља се не простира више у *недољед*, она може да се види са свих страна у необич-

ном прозорчићу. Изненадна умножавања „видиковаца” је дакле само учинак најаве крајње глобализације: глобализације погледа, јединог КИКЛОПОВОГ ока које влада пећином, том „црном кутијом” која све лошије прикрива велико вече Историје, Историје која је жртва синдрома потпуног извршења.